

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
VAZIRLAR MAHKAMASI HUZURIDAGI**

DAVLAT TEST MARKAZI

**Talabgorlarning mantiqiy fikrlash (intellektual qobiliyat) darajasini aniqlash
uchun test**

SPETSIFIKATSIYASI

**Davlat test markazining Maxsus fanlar bo‘yicha test topshiriqlarini
shakllantirish bo‘limi tomonidan ishlab chiqilgan**

O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar
Mahkamasi huzuridagi Davlat test
markazi Ilmiy-metodik kengashining
2022-yil 25 fevraldagi 2-son
yig‘ilishi qarori bilan ma’qullangan

Toshkent-2022

Talabgorlarning mantiqiy fikrlash (intellektual qobiliyat) darajasini aniqlash uchun test spetsifikatsiyasi

Mazkur spetsifikatsiyaga amaldagi o'quv-me'yoriy hujjatlarga muvofiq qo'shimchalar, o'zgartirishlar va tuzatishlar kiritilishi mumkin.

1. Test topshiriqlarining qo'llanish maqsadi

Ushbu test topshiriqlari xalqaro qabul qilingan metodikalar yordamida talabgorlar (o'quvchilar, abituriyentlar, muddatli harbiy xizmatni o'tayotgan askarlar va boshqalar)ning mantiqiy fikrlash (intellektual qobiliyat) darajasini aniqlashga mo'ljallangan test sinovlarida qo'llaniladi.

2. Test topshiriqlarining mazmunini belgilovchi me'yoriy hujjatlar

- O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Iqtidorli yoshlarni saralab olish tizimi va akademik litseylar faoliyatini takomillashtirish chora tadbirlari to'g'risida" 2020-yil 3-dekabrda PQ-4910-son qarori;

- O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Prezident, ijod va ixtisoslashtirilgan maktablar faoliyatini yanada takomillashtirish bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida" 2021-yil 19-iyuldagi PQ-5188-son qarori.

3. Test topshiriqlarining mazmuni

Mantiqiy fikrlash (intellektual qobiliyat) darajasini aniqlash bo'yicha test topshiriqlari quyidagi xalqaro metodlar asosida shakllantiriladi:

- Raven (noverbal intellektni aniqlash);
- Ayzenk (intellektual koyeffitsentni aniqlash);
- Amtxauer (intellekt tuzilishini diagnostika qilish);
- Veksler (IQ ni baholash, umumiy intellekt va uning tarkibiy komponentlarini diagnostika qilish).

Test topshiriqlari talabgorlarning mantiqiy fikrlash (intellektual qobiliyati) darajasini aniqlashga qaratilgan. Ular talabgorlarning mantiqiy fikrlash, mantiqiy ketma-ketlik va mantiqiy bog'liqlikni to'g'ri anglash, dalillarni solishtirish va ular o'rtasidagi aloqani aniqlash, tushunchalarni tasniflay olish qobiliyatini tekshiradi.

4. Test topshiriqlarining turlari

Test variantida test topshiriqlarining quyidagi turlaridan foydalaniladi:

Y1 –bitta to'g'ri javobga ega yopiq test topshirig'i;

Y2 –bir nechta to'g'ri javobga ega yopiq test topshirig'i;

Y3 –moslashtirishga asoslangan yopiq test topshiriqlari;

Y4 – dixotom test topshiriqlari ("to'g'ri-noto'g'ri");

O1 – qisqa javobli ochiq test topshirig'i.

Test varianti asosan (Y1) to'rta javob variantli, bitta to'g'ri javobli yopiq test

topshiriqlaridan iborat bo‘ladi.

Izoh: Aprobatsiya natijalariga ko‘ra qolgan (Y2, Y3, Y4 va O1) test topshiriqlari turlari ham joriy etilishi mumkin.

5. Talabgorlarning tayyorgarlik darajasiga qo‘yiladigan talablar

Bo‘lim	Qo‘yiladigan talablar
Fazoviy fikrlashga oid testlar	Quyidagi tushunchalarni bilish
	Uch o‘lchovli fazo. Hajmli shakllar. Proyeksiya. Arifmetik amallar. Yassi shakllar. Shaklning aylanishi. Burulish burchagi. Ko‘pyoqlilarning yoyilmalari. Tasavvur qilish. Uch o‘lchovli fazoda hajmli shakllar
	Quyidagilarni bajara olish
	Tasavvur qilish: shakllarning aylanishi, geometrik shakllarning fazoda joylashishi, hajmli va yassi shakllarni qo‘shish
	Obyektlarning turli burchaklarga yo‘naltirilganligi.
	Xayolan hajmli shakllarni tarkibiy qismlarga ajratish
	Aniqlash: obyektlar o‘rtasidagi munosabat va bog‘liqliklar, obyektlarning muhim belgi va xususiyatlari
	Shakl va obyektlarni birlashtirish
	Obyektlarning yaxlit qiyofasini yaratish.
	Obyektlar o‘rtasida mantiqiy bog‘liqligini o‘rnatish
Abstrakt mantiqiy fikrlashga oid testlar	Quyidagi tushunchalarni bilish
	Yassi va fazoviy shakllar. Arifmetik amallar. Tenglik. Shakl va obyektlarning aylanishi. Burilish burchagi. Izchillik. Simmetriya, Assimetriya. Shakl va obyektlarning umumiy belgilari. Shakl va obyektlarning farqli belgilari. Ko‘pyoqlilarning yoyilmalari. Tasavvur qilish. Uch o‘lchovli fazoda hajmli shakllar. Shakllarning nisbati. Harakatlar ketma-ketligi. Tabiiy fanlar asoslari
	Quyidagilarni bajara olish
	Tasavvurda aylantirish: shakl va obyektlarni muayyan burchakka soat yo‘nalishi bo‘ylab va unga qarshi,
	O‘rnatish: shakl va obyektlarni o‘zaro bog‘liqligini; Obyektlar o‘rtasida mantiqiy bog‘liqligini.
	Aniqlash: amalga oshirilgan harakatlar ketma-ketligini; obyektlarning joylashuvi ketma-ketligini; obyektlarni ichlab chiqarishning muhim belgilarini; obyektlarni ketma-ket o‘zgarish mantig‘i.
	Belgilash: tasvirlar bilan arifmetik amallar, simmetrik shaklni yasash, keltirilgan namuna asosida.
Yetishmayotgan qismni tanlash asosida obyektlarning yaxlit qiyofasini	

	<p>yaratish.</p> <p>Shakl va obyektlarning muhim belgilarini belgilash</p> <p>Tasavvurda obyekt va shakllarni tarkibiy qismlarga ajratish</p> <p>Obyektlarning to‘g‘ri ketma-ketligini aniqlashda keltirilgan ma’lumotni qo‘llash</p> <p>Obyektning to‘liq tasvirini yaratish</p> <p>Butun obyektlardan, obyekt to‘plamidan abstrakt bog‘liqliklarini ajratish</p> <p>Geografik kartalar bilan ishlay olish</p>
Raqamli testlar	<p>Quyidagi tushunchalarni bilish</p> <p>Natural sonlar. Kasrlar. Juft va toq sonlar, matematik formulalar. Arifmetik amallar. Sonlar qatori. Izchillik. Matematik masalalar. Sonli boshqotirmalar. Mantiqiy masalalar. Kombinatorika. Muhim arifmetik amallar. Matematik formulalarning obyekt va shakllar bilan aloqasi. Tartiblash. Matematik, mantiqiy masalalarni, sonli boshqotirmalarni yechish usullari.</p>
	<p>Quyidagilarni bajara olish</p> <p>Hisoblash: sonlar qatori, mantiqiy misol va masalalarni, sonli boshqotirmalarni</p> <p>Tushirib qoldirilgan raqamni topish.</p>
	<p>Aniqlash: sonlar qatorida raqamlar ketma ketligini muhim xususiyatlar, tushirib qoldirilgan sonni hisoblash, mantiqiy masalalarni, sonli bosh qotirmalarni yechish</p>
	<p>Belgilash: sonlar qatorida sonlarning mantiqiy ketma-ketligini; tushirib qoldirilgan sonni hisoblashni; mantiqiy misol va masalalar, sonli boshqotirmalar yechimlarini; son va shakllarning mantiqiy bog‘liqligini</p>
	<p>Quyidagi tushunchalarni bilish</p> <p>Leksika (so‘z shakllar, antonimlar, sinonimlar, omonimlar, paronimlar). Orfografiya.</p>
	<p>Quyidagilarni bajara olish</p> <p>So‘zlar shakl va ma’no munosabatini tushunish</p> <p>So‘zlarning lug‘aviy ma’nosini tushunish</p> <p>So‘z va tushunchalar o‘rtasidagi mantiqiy qonuniyatlarini tushunish; so‘zlarning o‘zaro mantiqiy bog‘liqligini anglash.</p> <p>Berilgan shart asosida so‘z (so‘zlar) shakllarini tuzish</p>
	<p>Quyidagi tushunchalarni bilish</p> <p>Alifbo. Son bilan ifodalangan anagrammalar. Harf bilan ifodalangan anagrammalar. So‘zlarning ma’nosi. So‘zlarning o‘zaro bog‘liqligi. Tushunchalar klassifikatsiyasi. Tabiiy fanlar, til va adabiyot, san’atga oid tushunchalar</p>
Verbal mantiqiy testlar	<p>Quyidagilarni bajara olish</p> <p>Aniqlash: son va harflarning o‘zaro mantiqiy bog‘liqligini; alifboda harflar ketma-ketligining mantiqiy qonuniyatlarini</p>

	Anagrammani yechish.
	Tushunchalarni klassifikatsiyalash.
	So‘zlarning o‘zaro mantiqiy bog‘liqligini tushunish.
	So‘zlarning birlashtiruvchi xususiyatlarini tushunish.
	So‘zlarning ma’no jihatdan farqlanishini tushunish.

6. Ajratilgan vaqt (javoblar varaqasini to‘ldirish bilan birga):

- 20 ta test topshirig‘i uchun - 30 daqiqa;
- 30 ta test topshirig‘i uchun - 40 daqiqa.

7. Tavsiya etilga adabiyotlar ro‘yxati

1. Дружинин В.Н. Психология общих способностей. 3-е изд. — СПб.: Питер, 2007.
2. Айзенк Г. Новые IQ тесты. - М.: Изд-во Эксмо, 2003.
3. Айзенк Г. Классические IQ тесты. Перевод с англ. К. Савельева. Москва: Изд-во Эксмо, 2011.
4. Мухордова О.Е., Шрейбер Т.В. Прогрессивные матрицы Равена: методические рекомендации. – Ижевск: Изд-во «Удмуртский университет», 2011.
5. Симон Мартин. IQ: развитие интеллекта и подготовка к тестам: Пер. с нем. — СПб.: БХВ-Петербург, 2010.
6. www.testoteka.narod.ru
7. www.amthauer-ist.com/ru
8. www.treningmozga.com